

**3PL PROVAYDERINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIGI, O'ZBEKISTON
TRANSPORT LOGISTIKASIDA QO'LLASHNING ZARURIYATI.**

Sulaymonov Nazar Normurod o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti assistenti

E-mail: tipratikann1808@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada Jahon miqyosida logistik provayderlari ishlashining samaradorligi, O'zbekistonning transport logistikasida 3PL provayderlarini qo'llash, bo'yicha bir qator tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Logistika outsorsingi, LPI darajasi, 4PL ishlashi, 3PL turlari, ta'minot zanjiri integratsiyasi.*

Kirish. Bilamizki 3PL ya'ni uchinchi tomon logistikasi kompaniyalar tomonidan ta'minot zanjiri va tarqatish operatsiyalarining bir qismini yoki barchasini boshqarish va boshqarish uchun uchinchi tomon logistika provayderlaridan foydalanishni anglatadi.

UCHINCHI TOMON LOGISTIKASI

Ushbu uchinchi tomon logistika provayderlari logistika va ombor xizmatlarini ko'rsatishga ixtisoslashgan va bu logistika samaradorligida muhim hisoblanadi. Jahon Banki tomonidan 2018 yilda chop etilgan logistika samaradorligi hisobotida O'zbekiston 160 davlat orasida 99-o'rinni egalladi. Hisobotni ishlab chiqishda bojxona samaradorligi, transport infratuzilmasi sifati, xalqaro tashimalarni tashkil qilish osonligi, soha mutaxassislarining bilim va salohiyati, yuklarni kuzatish imkoniyati va yuklarni o'z vaqtida yetkazish darajasi kabi me'zonlar hisobga olingan. Afsuski mintaqamiz LPI darajasi maqtanarli darajada emas. Bu borada respublikamiz mintaqada Qozog'istondan keyingi ikkinchi o'rinni egallaydi. Bu esa o'z navbatida mintaqada yetakchilikni qo'lga olish uchun bir qator ishlarni amalga oshirish kerakligini bildiradi.

Asosiy qism. O'zbekiston transport logistikasida logistik provayderlarning roli unchalik salmoqli emas. Jahon miqyosida esa Fedex kabi yetakchi 3PL provayderlari butun dunyo bo'ylab bir qancha yirik kompaniyalar ta'minot zanjiri operatsiyalarini qo'llab-quvvatlash uchun foydalanadigan keng xalqaro tarmoqlarga ega. 3PL firmalari tomonidan taklif etilayotgan xizmatlar mijozlarning ehtiyojlari va o'zgaruvchan bozor ehtiyojlarini hamda mahsulot turi kabi boshqa omillarga mos ravishda kengaytirilishi va moslashtirilishi mumkin. 3PL provayderlariga bo'lgan talabning o'sishi asosan ta'minot zanjiri moslashuvchanligiga bo'lgan ehtiyojning o'sishi bilan bog'liq. Elektron tijorat provayderlari asosan 3PL firmalari va elektron tijorat xizmatlarini taklif qiluvchi ba'zi chakana kompaniyalar tomonidan katta yordamga muhtoj bo'lib, ta'minot zanjirlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun ta'minot zanjiri yechimlari provayderlarini o'z bizneslariga integratsiyalashgan.

3PL provayderlarining turlari: *Hertz va Alfredsson (2003) o'zlarining tadqiqotlarida 3PL provayderlarining to'rtta toifasini aniqlashgan*¹.

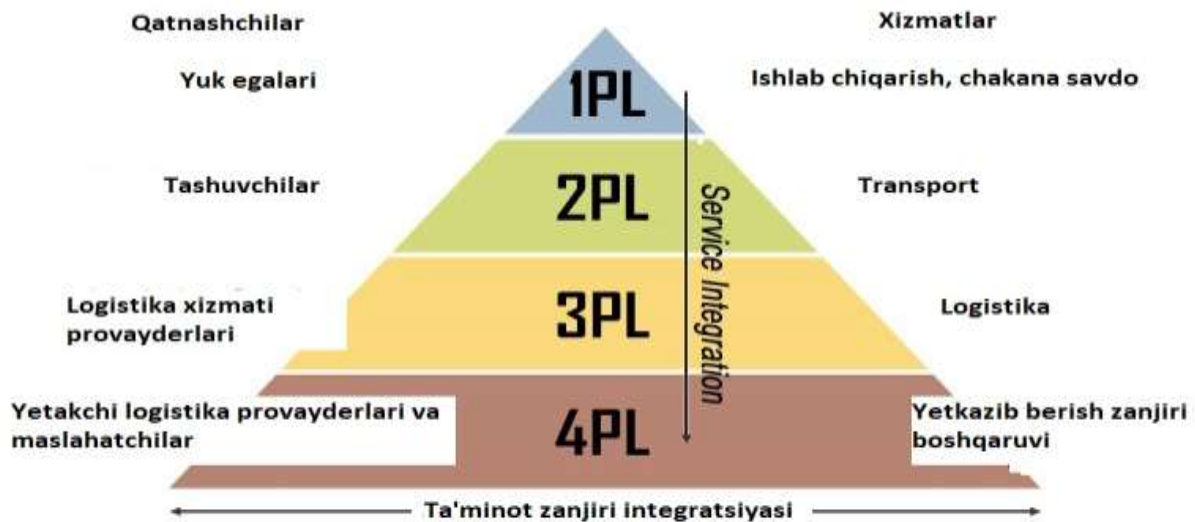
Standart 3PL provayderi: Standart 3PL provayderlari 3PL provayderlarining eng asosiy turi hisoblanadi. Ular, odatda, yig'ish va qadoqlash, saqlash va tarqatish faoliyati kabi eng asosiy logistika tadbirlarini bajarishda ishtirok etadilar. Standart 3PL provayderlarining aksariyati umuman logistika firmalari emas yoki logistika ularning asosiy biznes faoliyati emas.

Xizmatni ishlab chiquvchi: Xizmat ishlab chiquvchilari standart 3PL provayderlariga nisbatan ko'proq ixtisoslashgan xizmatlarni taklif qiluvchi 3PL provayderlarining ilg'or turidir. Ushbu provayderlar o'z mijozlariga yanada ilg'or qo'shimcha qiymatli xizmatlarni taklif qiladilar, shu jumladan kuzatish va nazorat, o'zaro bog'lanish va ko'p hollarda ular paketlarni xavfsiz tashish uchun noyob xavfsizlik tizimlarini taklif qilishadi. Biroq, ushbu xizmatlarni taklif qilish uchun 3PL provayderi mustahkam IT poydevoriga ega bo'lishi talab etiladi.

Mijoz adapteri: Mijoz adapterlari mijozning iltimosiga binoan ishga tushadi. Kompaniyaning logistika faoliyatini to'liq nazorat qilishdan tashqari, ushbu 3PL provayderlari logistikani sezilarli darajada yaxshilaydi. Biroq, ular faqat mavjud xizmatlarni yaxshilaydi va yangilarini ishlab chiqmaydi. Odatda, mijoz adapterlarining mijozlar bazasi juda cheklangan.

Buyurtmachi dasturchi: Hertz va Alfredsson mijozlarni ishlab chiquvchilarni 3PL provayderlarining eng yuqori darajasi deb ta'riflagan. Bu 3PL provayderlari o'z operatsiyalari bo'yicha erisha oladigan eng yuqori darajadir. Mijozlarni ishlab chiquvchilar mijoz bilan to'liq integratsiya bo'lib, ularning butun logistika funksiyasini va tegishli mas'uliyatni o'z zimmlariga oladilar. Garchi ularning xizmatlaridan foydalanadigan mijozlar soni cheklangan bo'lsa-da, bunday 3PL provayderlari o'z mijozlari uchun logistika bilan bog'liq keng ko'lamli va batafsil vazifalarni bajaradilar.

¹ Hertz & Alfredson "Supply chain management" 2003 year.

Yuqoridagi rasmda ko'rib turganingizdek ta'minot zanjirida Jahon eng kamida 4PL va undan yuqori provayderlardan foydalanmoqda .O'zbekiston transport logistikasida bugungi kunda bizning imkoniyatimiz esa 2PL tashuvchilar va transportni o'zi bilan bog'lanib qolgan va shuni 3PL ga o'tish borasida bir qator islohotlarni amalga oshirishimiz zarur. Xo'sh Jahonda 4,5,6,7PL haqida gap ketganda nega aynan biz 3PL ga o'tishimiz zarurligini ko'rib chiqamiz.

3PL provayderlarining afzalliklari:

1. Texnologik moslashuvchanlikni ta'minlaydi;
2. 3PL provayderlari axborot texnologiyalari va jihozlarini doimiy ravishda yangilab turish imkoniyatiga ega;
3. 3PL provayderlari allaqachon firmaning potentsial mijozlarining ehtiyojlarini qondirish qobiliyatiga ega bo'lishi mumkinligini kafolatlaydi;
4. Boshqa moslashuvchanlikni ta'minlaydi ya'ni Masshtab iqtisodlari: saqlash, tarqatishni ham o'z ichiga oladi.

Shu bilan birga 3PL provayderining kamchiligi ham mavjud bular:

1. Nazaratdagi qiyinchilik;
2. Alohida taqsimlash;
3. Alohida tashuvchi;
4. Turli xil SLA shartlari.

O'zbekiston transport logistikasida ham 3PL ga o'tishimiz biz uchun juda ko'p imkoniyatlarni yaratadi. Chunki 4 va 5PL ga o'tishga hali bizning IT salohiyatimiz judayam past va bu juda ko'p kamchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. 3PL esa nisbatan bizga yaqinroq va biz uchun mukammal imkoniyatlar eshigini ochishi mumkin. Bundan tashqari biz Markaziy Osiyo mintaqasida savdo va transport salohiyatimizni yaxshilab olishimizga imkoniyat yaratadi.

Xulosa. 3PL provayderi texnik talablarni kompaniyaning o'zi qila olganidan ko'ra tezroq va tejamkorroq tarzda qondirishi mumkin. Bundan tashqari jahonda Kompaniyalarning 65 foizi 3PL provayderi "yaxshi" ish olib borayotganiga ishonishadi. Logistika bo'yicha outsorsing shartnomalarining 55 foizi 3-5 yil ichida tugaydi deb ekspertlar ishonishadi. Tizimda muvaffaqiyatga erishish uchun 3PL ning boshqa imkoniyatlarini yaratish kerkligini O'zbekiston transport logistikasida ham qo'llashni jadallashtirish zaruriyatini tug'diradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hertz & Alfredson "Supply chain management" 2003 year.
2. <https://www.cleo.com>
3. <https://www.shipmyorders.com>
4. David grant & Alexander trautrims "Sustainable logistics and Supply chain management" 2017 year 305 pages.